

AȘEZAREA DIN SECOLUL AL XIV-LEA DE LA IAȘI

AL. ANDRONIC

Popularea terasei inferioare a Bahluiului în raza teritorială a actualului oraș Iași este suficient documentată în epoca orînduirii feudale începînd cu sfîrșitul secolului al XIV-lea.

Astfel descoperirile din 1958 de pe locul vechii curți domnești au dus la identificarea unei faze de locuire din secolul al XIV-lea, scoțîndu-se la iveală fragmente ceramice de culoare cenușie, lucrate la roata rapidă (fig. 1/6, 8), asemănătoare cu ceramica de factură orășenească de la Suceava¹, Șcheia² și Baia³.

Săpăturile metodice din 1960 și 1961 au permis constatarea că pe locul vechii curți domnești a existat o așezare feudală de la sfîrșitul secolului al XIV-lea, confirmînd descoperirile anterioare.

Ceramica descoperită în săpături prezintă caracteristicile unei producții orășenești, cu analogii în ceramica din majoritatea orașelor medievale din Moldova.

Astfel, numeroase fragmente ceramice, provenind de la vase lucrate la roata de picior, dintr-o pastă foarte bine frămîntată de culoare brună-cenușie sau cenușie, cu marginea dreaptă, cu un briu în relief, ascuțit sau rotunjit, aflat imediat sub buza dreaptă și puțin îngroșată (fig. 1/7, 10, 14), datează de la sfîrșitul secolului al XIV-lea. Tot acestei vremi îi aparțin și unele vase brune roșcate, arse neuniform, cu buza dreaptă, puțin îngroșată la exterior, și ornamentate cu roțița dințată sub gitul vasului (fig. 1/11). Remarcăm și prezența unor oale mici de culoare cenușie, aproape negre, de asemenea ornamentate cu roțița dințată (fig. 1/12).

Deosebit de caracteristice pentru această epocă sînt ulcioarele (fig. 1/13) și oalele cenușii mari și mijlocii, lucrate dintr-o pastă zgrunțuroasă arsă uniform, cu buza puternic îngroșată la exterior și cu o șanțuire în interior pentru capac (fig. 1/5, 9, 15). Această ceramică identică cu cea descoperită la Suceava⁴ și Roman⁵, atestă o producție meșteșugărească de caracter orășenesc (fig. 1/2—4, 6, 8—15).

Tot pe terasa inferioară a Bahluiului, la aproximativ 200 m vest de curtea domnească, cu ocazia lucrărilor din anul 1962 pentru drenarea pânzei de apă friatică din curtea bisericii Trei Ierarhi, în str. Ștefan cel Mare nr. 62, au fost identificate resturi de locuire din secolul al XIV-lea. Ceramica descoperită aici, provine de la vase din pastă cenușie, lucrată la roata rapidă (fig. 1/1) prezentînd aceleași caracteristici ca și cea descoperită pe locul vechii curți domnești.

Ca dovadă că așezarea de la Iași din secolul al XIV-lea se întindea spre vest pe cornișa terasei inferioare a Bahlului sînt descoperirile din 1957 și 1958 din str. Ștefan cel Mare nr. 12—28, cu ocazia construirii blocului Uniunii județene a cooperativelor meșteșugărești.

Deosebit de importante sînt fragmentele ceramice cenușii provenind de la oale, cu buza îngroșată la exterior și cu o șanțuire în interior pentru capac (fig. 1/3—5, 7), avînd analogii cu ceramica orășenească de la Suceava din vremea lui Petru Mușat⁶.

Săpăturile de salvare au dat la iveală o locuință, de tipul semibordeelor, cu un bogat inventar ceramic, alcătuit din vase de factură locală și de import, de proveniență sud-dunăreană și nord-pontică datînd de la finele secolului al XIV-lea⁷.

Ceramica orășenească, de factură mai veche, de la finele secolului al XIV-lea⁸, ne permite a emite ipoteza că acest complex descoperit în str. Ștefan cel Mare nr. 12—28, a dăinuit mult mai mult decît o generație, începîndu-și viața în a doua jumătate a secolului al XIV-lea și pierînd în primele decenii ale secolului al XV-lea, de cînd datează și tezaurul de monede risipite de aramă anepigrafe de la Alexandru cel Bun⁹.

Ipoteza noastră se bazează și pe descoperirea aici, în complex închis, a unor fragmente de ceramică orășenească, de o tehnică superioară, fiind probabil de import. Este vorba de mai multe fragmente de ceramică smălțuită, lucrată în tehnica sgraffito și *champlevé*, avînd analogii mai ales cu ceramica descoperită în orașele de pe coasta vestică a Mării Negre, datînd din secolele XIII—XIV.

În felul acesta așezarea din secolul al XIV-lea de la Iași cunoaște o arie de răspîndire mult mai mare decît locul vechii curți domnești, unde, în anul 1958 pentru prima dată s-au descoperit în Iași resturi de locuire certă din secolul al XIV-lea.

Materialele arheologice datînd de la sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul celui următor dovedesc la Iași existența unor locuințe ale orășenilor chiar pe locul unde în primele decenii ale secolului al XV-lea domnia și-a instalat reședința sa. Deosebit de caracteristic este faptul că la Iași nu se constată, prin analogie cu cercetările prilejuite de săpăturile arheologice de la curtea domnească din Suceava, o evacuare a orășenilor, însoțită de părăsirea sau distrugerea locuințelor acestora. Astfel, săpăturile de la Suceava, atît în interior cît și în preajma curții domnești, au dus la constatarea că într-un anumit sector locuințele orășenilor au fost distruse prin incendiu, iar în altul s-a răzuit nivelul de locuire precedent vremii construirii curții domnești a voievodului Petru Mușat. Materialul arheologic descoperit la Iași dovedește totodată și o locuire spo-

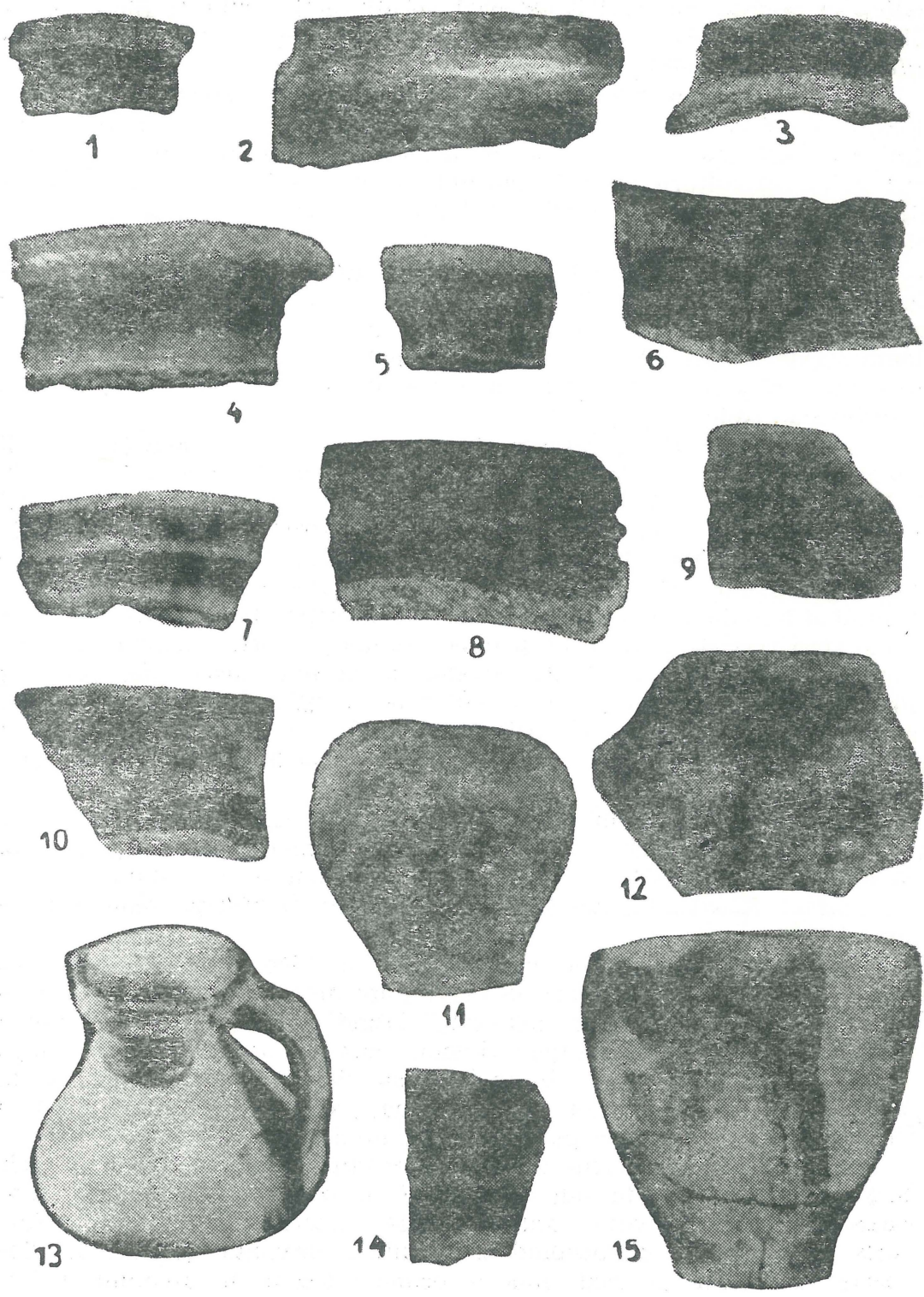

Fig. 1. Ceramică din secolul al XIV-lea : 1 — str. Ștefan cel Mare nr. 62 ; 2, 6, 8—
15 — str. Palat nr. 1 ; 3—5, 7 — str. Ștefan cel Mare nr. 12—28.

radică în această parte, aici, pe locul vechii curți domnești fiind probabil, marginea de sud a așezării feudale de caracter urban de pe terasa inferioară a Bahluiului.

Puținătatea materialului arheologic de factură orășenească ar putea fi explicată și prin existența, în această parte a așezării respective, a unui cimitir feudal, așa cum pare să ne documenteze descoperirea în perimetrul Palatului culturii a unui mormânt de înhumație, după toate probabilitățile, de rit creștin, întrucît scheletul era orientat V—E și lipsit complet de inventar.

De asemenea, din punct de vedere topografic, cercetările arheologice de la curtea domnească din Iași scot în evidență o asemănare cu cele constatate la Suceava. Este vorba de poziția oarecum periferică a curții domnești de la Iași față de așezarea orășenească. La fel, ca și la Iași, la Suceava curtea domnească nu s-a construit în interiorul orașului ci la marginea acestuia¹⁰.

În ambele cazuri amplasarea din punct de vedere topografic a curții domnești a avut consecințe imediate asupra viitoarei dezvoltări în spațiu a târgului medieval. La Suceava s-a constatat că în jurul curții domnești a avut loc concentrarea de locuințe ale unor pături bogate din populația sucevană, aparținînd atît slujitorilor cît și negustorilor și meșteșugarilor mai înstăriți. La Iași constatăm, tot pe cale arheologică, o dezvoltare a târgului și o extindere teritorială a nucleului inițial al așezării cu caracter urban spre vest și nord de locul unde s-a înălțat curtea domnească. Deocamdată, în stadiul actual al cercetărilor privind curtea domnească și chiar târgul medieval Iași, nu se pot face precizări în legătură cu existența, în funcție de această curte domnească, a unui oraș de jos, așezat la poalele terasei inferioare a Bahluiului, în imediata apropiere a curții domnești.

Deosebit de important este însă faptul că în urma săpăturilor arheologice metodice din 1960 s-a putut preciza că primele construcții din piatră ale curții domnești datează din prima jumătate a secolului al XV-lea, fără să fi existat anterior o cetate sau o fortificație temporară de pămînt și lemn.

Așa dar încă cercetările efectuate pînă în 1955 au permis să se stabilească, în linii mari, etapele de dezvoltare ale vechii așezări rurale de la Iași. Vestigiile de cultură materială datînd de la sfîrșitul secolului al XIV-lea descoperite în preajma Halelor centrale, atestă o așezare durabilă pentru această vreme. În felul acesta descoperirile arheologice din această parte a orașului Iași au confirmat existența nucleului inițial al târgului, semnalat anterior pe baza unor date documentare.

Cercetările și săpăturile de salvare efectuate între anii 1956 și 1960, ca și cele sistematice din anii 1960—1967 au confirmat constatările anterioare în ceea ce privește locuirea terasei inferioare a Bahluiului, fiind vorba de popularea ei începînd cu neoliticul dezvoltat și pînă în zilele noastre, în deosebi pe locul unde în primele decenii ale secolului al XV-lea apar primele construcții în piatră, și anume curtea domnească. De asemenea, s-a constatat și o extindere spre nord și nord-est în direcția

platoului terasei inferioare a Bahluiului spre Halele centrale și pe versantul vestic al cornișei terasei inferioare a Bahluiului în direcția străzii Ștefan cel Mare pînă în preajma Pieții Unirii.

Nucleul inițial al așezării feudale cuprinde astfel spațiul dintre actualele străzi Cloșca și Horia la intersecția cu str. Ștefan cel Mare, spre Halele centrale pînă la str. C. Negri; de acolo spre biserica Sf. Lazăr, Palatul culturii, de pe locul vechii curți domnești, și de aici urmînd str. Ștefan cel Mare, pînă dincolo de Mitropolie spre Piața Unirii (fig. 2).

După cum am văzut, descoperirile din acest nucleu inițial, atestînd o continuitate de locuire urbană începînd din secolul al XIV-lea, sînt în măsură să arunce o lumină nouă asupra dezvoltării forțelor de producție și a diviziunii sociale a muncii. Diversitatea construcțiilor și materialul arheologic scos la iveală constituie o dovadă indiscutabilă. Majoritatea obiectelor descoperite atestă prezența unor meșteșugari, precum

Fig. 2. Harta dezvoltării teritoriale a orașului Iași începînd cu secolul al XIV-lea.

și a unor negustori avînd marfă de import. Prezența lor în orașul Iași, în epoca feudală reprezintă o condiție esențială pentru formarea unei așezări de caracter urban.

Descoperirea cuptoarelor de ars ceramica în sectorul Pieții Unirii, amplasate în evul mediu la periferia orașului, a permis să se constate existența la Iași încă de la începutul secolului al XV-lea a unui întreg cartier de olari, deci de meșteșugari specializați. Prin analogie cu descoperirile similare de la Suceava¹¹ se poate face afirmația că la acea epocă orașul medieval Iași se găsea în plin proces de urbanizare.

Astfel, datorită prezenței numeroșilor meșteșugari, așezarea feudală de la Iași situată la întretăierea unor importante căi comerciale, cu o puternică centură de sate, s-a dezvoltat din punct de vedere social-economic și cultural începînd cu secolul al XIV-lea, transformîndu-se într-un centru urban.

Spre sfîrșitul secolului al XIV-lea și în prima jumătate a secolului al XV-lea procesul de urbanizare al orașelor din Moldova cunoaște în unele centre întîrzieri, iar în altele o accelerare în funcție de factorii social-economic și politic. Din acest punct de vedere prezintă un deosebit interes cercetarea comparativă a orașelor medievale Suceava și Iași, observîndu-se un paralelism frapant, însă variat cu intensitate, iar în ceea ce privește dezvoltarea în timp, cu un decalaj de aproape o jumătate de secol în favoarea Sucevei, capitala Moldovei la acea vreme.

În analiza procesului de dezvoltare a tîrgului feudal Iași se observă o asemănare cu procesul evoluției așezării medievale cu caracter urban Suceava, fiind surprinse două etape și anume: 1, înainte de instalarea curții domnești, cînd are loc procesul îndelungat de urbanizare și 2, după instalarea curții domnești, cînd se produce accelerarea procesului de urbanizare.

Pentru cunoașterea primei etape a dezvoltării tîrgului au fost concludente toate descoperirile de pe teritoriul actual al orașului Iași datînd din secolul al XIV-lea cu analogii în principalele orașe medievale din Moldova. În această primă etapă așezarea de la Iași se găsea în plină dezvoltare orășenească, în care însă procesul de urbanizare nu se cristalizase încă. De asemenea, în această etapă nu se documentează arheologic, prezența elementului colonizator ca la Baia, Siret și Suceava, ceea ce ne permite să facem precizarea că progresul realizat de localnici la Iași este opera propriului lor efort, fără contribuție din afară a elementului alogen. După părerea noastră, această constatare dovedește netemeinicia istoriografiei din trecut, care susținea greșit că orașele noastre medievale și-ar fi datorat dezvoltarea chipurile, prezenței coloniștilor străini.

Așa se explică faptul că Iașul medieval din această perioadă, corespunzînd tocmai primei etape de dezvoltare, apare menționat cu denumirea de **Iaski-torg**, adică tîrgul Iașilor într-o listă a vechilor orașe moldovenești, alături de Baia, Siret, Suceava, Roman, Tîrgul Neamț, Piatra Neamț. Lista aceasta reprezintă cea mai veche informație scrisă despre orașele medievale din Moldova, deoarece a fost alcătuită între anii 1387 și 1391¹².

În această primă etapă Iașul medieval se dezvoltase atingînd forma organizatorică a tîrgului. Așezările de acest fel erau denumite **torg** în actele slavone, sau **forum** în cele latine. Alături de Iași la această vreme ca **torg** sau **forum** este și orașul medieval Roman, menționat în aceeași listă sub denumirea **Romanov torg**¹³.

Alte centre urbane medievale în Moldova erau denumite **gorod** sau **oppidum**, iar capitalele, ca Baia, Siret, Suceava purtau denumirea de **misto** sau **civitas**¹⁴.

Sesizarea etapelor acestui important proces privind începuturile vieții orășenești și analiza factorilor care au grăbit procesul respectiv se poate face, desigur, și pe baza documentelor scrise, însă adevărata cunoaștere a vieții social-economice, a transformărilor concrete poate fi posibilă cu deosebire pe baza materialului arheologic, mărturie vie a muncii făuritorilor de bunuri materiale, adevărații făuritori ai istoriei

Astfel, pe baza rezultatelor obținute de cercetarea pe cale arheologică a unei așezări feudale de tip urban, se poate afirma în încheiere că problemele referitoare la geneza și dezvoltarea orașelor medievale moldovenești sînt în măsură să contribuie la precizarea genezei și dezvoltării așezării medievale urbane de la Iași¹⁵.

A XIV. SZÁZADI IAȘI-I TELEPÜLÉS

Kivonat

A mai Iași város területén a Bahlui alsó teraszának benépesedésére a XIV. századtól kezdődően elegendő feudális kori bizonyíték van.

A régi fejedelmi udvar helyén 1958-ban végzett feltárások eredményei — a suceavai, șcheiai és baiai városi jellegű kerámiára emlékeztető gyorskorongon készült sűrű edények töredékei (1/6, 8 ábra) — egy XIV. századi települési szakaszra utaltak.

Az 1960 és 1961 közötti módszeres ásatások, a korábbi felfedezéseket igazolva, lehetővé tették annak megállapítását, hogy a régi fejedelmi udvar helyén feudális település létezett a XIV. század végén.

Az előkerült edénytöredékek a városi edénykészítés jegyeit viselik magukon, hasonlítanak a legtöbb középkori moldvai város kerámiájára.

Számos, jól megdolgozott sűrűsárga és sűrű agyagból korongon készített, egyenesperemű s közvetlenül a kissé vastagított perem alatt élesen vagy lekerekítve domborodó övvel díszített edény töredékei (1/7, 10, 14 ábra) a XIV. sz. végéről származnak. Ugyanebből a korból valók az egyenlőtlenül égetett vörösbarna, egyenes és kifelé kissé megvastagított peremű, az edény nyakánál fogazott díszítésű edények is (1/11 ábra). Megjegyzendő még a kis sötétszürke színű és szintén fogazott díszítésű edények jelenléte is.

Különösen jellemzőek erre a korra a kancsók és a szemcsés agyagból jól kiégetett edények, melyeknek vastag peremén bemélyedés szolgál a

fedő illesztésére (1/5, 9, 15 ábra). Mindezek a Suceaván és Romanban felfedezettéssel egyező edények városi jellegű kézművességről tanuskodnak (1/2—4, 6, 8—15 ábra).

Szintén a Bahlui alsó teraszán, mintegy 200 méternyire a fejedelmi udvartól nyugatra XIV. századi házmaradványok kerültek napfényre a Ștefan cel Mare utca 62 sz. alatt a Trei Ierarhi templom udvarának talajvíz-lecsapolása közben. Az itt talált szürke agyagból, gyorskorongon készített edénytöredékeknek (1/1 ábra) ugyanazok a jellemzői, mint a fejedelmi udvar helyén kiásottaknak.

Annak bizonyítékául, hogy a XIV. századi iași-i település nyugat felé terjeszkedett a Bahlui alsó teraszának párkányzatán, a Kisipari termelőszövetkezetek megyei székházának (Ștefan cel mare utca 12—28 sz.) építése során 1957—1958-ban tett felfedezések szolgálnak.

Különösen jelentősek a szürke, a fedő illesztésére körbefutó sánccal ellátott vastag peremű edények töredékei (1/3—5, 7 ábra), melyek a Petru Mușat⁶ korabeli suceavai városias kerámiával mutatnak hasonlóságot.

A mentőásatásokkal egy földbe mélyített putri került elő, melynek gazdag kerámiaanyagát helyi jellegű, valamint a dél-dunai és észak-pontoszi vidékekről származó XIV. századi edények alkotják⁷.

A XIV. század végi városi jellegű, régi típusú kerámia⁸ lehetővé teszi annak feltételezését, hogy ez a Ștefan cel Mare utca 12—28 sz. alatt felfedezett komplexum időben jóval túlélte egy emberöltőt, s a XIV. század második felében népesült be és a XV. század első évtizedeiben pusztult el, egyidőben azzal, amikor a szétszórt anepigrafikus Alexandru cel Bun rézpénzlelet⁹ keletkezett.

Feltevésünket az is alátámasztja, hogy ebben a zárt komplexumban fejlettebb technikával készült városi és valószínűleg máshonnan származó edények töredékei is előfordulnak. Ezek a sgraffito- és champlevé-technikájú edények különösen a Fekete tenger nyugati partján fekvő városok XIII—XIV. századi kerámiájához hasonlítanak.

Ily módon ennek a XIV. századi iași-i településnek jóval nagyobb a kiterjedése, mint a régi fejedelmi udvaré, ahol 1958-ban első ízben fedeztek fel minden kétséget kizáróan XIV. századi iași-i épületmaradványokat.

A XIV. század végéről és a következő század elejéről származó régészeti leletek a városiakok iași-i lakásépítkezéseiről tanuskodnak éppen azon a helyen, ahol a XV. sz. első évtizedeiben a hatalom megvetette székhelye alapjait.

Különösen figyelemre méltó az a tény, hogy a suceavai fejedelmi udvarban végzett ásatásoktól eltérően itt, Iașiban nem tapasztalható a lakosság eltávolításának, elhagyott házaik elpusztításának nyoma. A suceavai fejedelmi udvar körül és belsejében végzett ásatások alapján megállapítható, hogy a Petru Mușat vajda udvarának felépítése előtt épült lakóházakat egy bizonyos körzetben felégették, illetve helyükön a földet is elegyengették. A iași-i régészeti feltárás ugyanakkor a terület eme

részének gyér lakottságát is megmutatja, lévén, hogy valószínűleg a fejedelmi udvar helye volt a Bahlui alsó teraszán létrejött városi jellegű feudális település déli pereme.

A városias kivitelezésű leletanyag kis mennyisége azzal is magyarázható, hogy a település eme részében feudalizmus kori temető volt, úgy ahogyan azt a kultúrpalota közelében feltárt, s a nyugat-kelet elhelyezésű csontvázon kívül egyetlen járulékos tárgyat sem tartalmazó — tehát valószínűleg keresztény — sír is mutatja.

Topográfiai szempontból a feltárások bizonyos hasonlóságot is mutatnak a iași-i és suceavai fejedelmi udvarok közt. Azt tudniillik, hogy a iași-i fejedelmi udvar a település szélén épült ki. Ugyanígy Suceavában is a fejedelmi udvart nem a város belsejében, hanem perifériáján építették fel¹⁰.

Mindkét esetben a fejedelmi udvar térbeli elhelyezkedésének azonnali következményei megmutatkoztak a középkori város terjeszkedésében. Suceaván a fejedelmi udvar körül a város vagyonos rétegének; udvari főembereknek, módosabb kereskedőknek és mesterembereknek házai sorakotak. A feltárások Iașiban is a város fejlődését bizonyítják, azt, hogy a város jellegű település eredeti központja a fejedelmi udvartól nyugat és észak felé terjeszkedett.

Egyelőre, a régi fejedelmi udvarra, sőt a középkori Iașira vonatkozó kutatómunka mai szakaszában nem lehet megállapítani egy, a fejedelmi udvarhoz viszonyítva alsó város létezését annak közvetlen közelében, a Bahlui alsó teraszának aljában.

Különösen jelentős azonban az 1960-as módszeres régészeti ásatások eredményeként annak megállapítása, hogy a fejedelmi udvar első kőépítményei a XV. sz. első feléből valók, s hogy helyükön korábbi vár vagy ideiglenes fa- és földterődítmény nem létezett.

Még az 1955-ig végzett kutatások alapján nagyjából meg lehetett állapítani a régi falu jellegű iași-i település fejlődésének szakaszait. A XV. sz. vége anyagi kultúrájának a Központi csarnokok környékén felfedezett maradványai egy abban az időben időtálló településről tanuskodnak. Ily módon Iași város említett körzetében a régészeti feltárások igazolták a város eredeti magjának dokumentumokból korábban is ismert létezését.

Az 1956 és 1960 közt végzett kutatómunka és mentőásatások, valamint az 1960—1967 közötti rendszeres feltárások alátámasztották a Bahlui alsó teraszának benépesülésére vonatkozó korábbi megállapításokat, melyek szerint ez a terület a fejlett neolitikum óta lakott, különösen a fejedelmi udvar helyén, ahol a XV. sz. első évtizedeiben megjelentek a legelső kőépületek. Hasonlóképpen meghatározást nyert terjeszkedésének iránya is északon és északkeleten a Bahlui alsó teraszának platója, a Központi csarnokok felé és a terasz párkányzatának nyugati felén a Ștefan cel Mare utca irányában az Egyesülés teréig.

A feudális település kezdeti magvát, a mai Cloșca utcát, a Horia és a Ștefan cel Mare utcák kereszteződését, a Központi csarnokokkal (egé-

szen a C. Negri utcáig), valamint a Szent Lázár templomot a kultúrpalotával összekötő vonal határolja, mely a Ștefan cel Mare utcát követve az érsekségen túl halad el az Egyesülés tere felé (2. ábra).

Az említett felfedezések, melyek a XV. századtól kezdődően igazolják a város jellegű település életének folytonosságát, új fényt vetnek a termelő erők és a társadalmi munkamegosztás fejlettségi fokára. Az építmények változatossága és a felszínre kerülő régészeti anyag vitathatatlan bizonyítékot képeznek. A felfedezett tárgyak zöme kézművesek és meszsziról hozott áruval rendelkező kereskedők jelenlétéről tanuskodik. Létük Iași városában a feudalizmus korában lényeges feltétele volt egy városi jellegű település kialakulásának.

A középkorban a város peremén épített kerámia-égető kemencék felfedezése a mai Egyesülés tér körzetében azt mutatja, hogy már a XV. század elején a fazekasoknak — szakképzett kézműveseknek tehát — egész negyedük volt Iașiban. Az azonos suceavai felfedezésekkel¹¹ való hasonlóság alapján állítható, hogy ebben a korszakban a középkori Iași urbanizálódása teljében volt.

A kézművesek nagy száma következtében a fontos kereskedelmi útvonalak kereszteződésénél létrejött iași-i feudális település, erős falu-
gyűrűben a XIV. századtól kezdődően társadalmilag, gazdaságilag és kultúrában fejlődve városi központtá alakult.

A XIV. század vége felé s a XV. század első felében a moldvai városok urbanizálódása egyes központokban, a társadalmi-gazdasági és politikai tényezőktől függően lassul, másokban meggyorsul. Ebből a szempontból különösen hasznos a középkori Suceava és Iași történetének összehasonlító vizsgálata, amely meglepő, bár változó érvényességű párhuzamot mutat, a fejlettség tekintetében pedig szinte félévszázadnyi előnyt Suceava, Moldva akkori fővárosa javára.

Iași és Suceava hasonló fejlődési folyamatának elemzésekor két szakaszt különíthetünk el: 1) a hosszadalmas városiasodás folyamatát a fejedelmi udvar kialakulása előtt, és 2) e folyamat meggyorsulásának korát a fejedelmi udvar megjelenése után.

A város első fejlődési szakaszának megismerésében meggyőzőnek bizonyultak a Iași mai területén talált XIV. századi leletek, melyekhez hasonlóak Moldva legfontosabb középkori városaiban is előkerültek. Ebben az első szakaszban a iași-i település fejlődése teljében volt, de urbanizálódása még nem kristályosodott ki. Ugyanakkor ebből a szakaszból itt nincs régészeti bizonyíték telepések jelenlétére, mint Baian, Sireten és Suceaván, s ez arra enged következtetni, hogy Iași fejlődése a helybeliek erőfeszítésének eredménye és nem idegen eredetűek hozzájárulásával ment végbe. Véleményünk szerint ez a megállapítás rámutat a régi történetírás ama téves tételének megalapozatlanságára, mely szerint középkori városaink fejlődése idegen telepések jelenlétének lenne tulajdonítható.

Ezzel magyarázható az, hogy az akkori Iași fejlődése első szakaszának megfelelően **Iaski-torg**, azaz Jász-vásár néven szerepel a régi moldvai városok egyik jegyzékén Baia, Siret, Suceava, Roman, Tîrgul Neamț és Piatra Neamț mellett.

Ez a jegyzék a legrégebbi írásos adat Moldova középkori városairól, mert 1387 és 1391 között keletkezett¹².

Fejlődésének ebben az első szakaszában a középkori Iași elérte egy város rendezettségét. Az ilyen települések **torg**-ként szerepeltek a szlav, és **forum**-ként a latin okiratokban. Iași-sal együtt **torg**, illetve **forum** abban az időben a középkori Roman is, mely **Romanov-torg**-ként szerepel ugyanabban a jegyzékben¹³.

Moldva más középkori városai a **gorod** vagy **oppidum**, a fővárosok pedig mint Baia, Siret, Suceava a **misto**, illetve **civitas** nevet viselte¹⁴.

A városi élet kezdeteit, fejlődésének szakaszait, valamint az ezt meggyorsító tényezőket nyilván az írásos adatok alapján is lehetett volna jelezni, azonban a társadalmi-gazdasági élet és a konkrét átalakulások igazi megismerése főként a régészeti anyag alapján lehetséges, mely az anyagi javak termelőinek, a történelem igazi alkotóinak élő tanúságtétele.

Végül tehát egy városi jellegű feudális település régészeti feltárásának eredményei alapján állíthatjuk, hogy a moldvai városok keletkezésével és fejlődésével kapcsolatos problémák megoldhatók. A legutóbbi kutatások és felfedezések lehetővé teszik a középkori Iași keletkezésének és fejlődésének pontos meghatározását.

NOTE

1. SCIV, V, 1—2, 1954, p. 300, fig. 34.
2. GH. DIACONU, *Considerații asupra ceramicii descoperite la cetatea Șcheia-Suceava*, în *Materiale*, VI, 1957, p. 930, fig. 7.
3. DAN GH. TEODOR și EM. ZAHARIA, *Noi date arheologice referitoare la târgul Baia*, în *Materiale*, IX (sub tipar).
4. M. D. MATEI, *Unele probleme în legătură cu începuturile vieții orășenești la Suceava*, în SCIV, XI, 1960, 1, p. 112 și urm.; ELENA BUSUIOC, *Ceramica locală de uz casnic din secolul al XIV-lea de la Suceava (partea I)*, în SCIV, XV, 1964, 1, p. 85 și urm.; idem, *Ceramica locală de uz casnic din secolul al XIV-lea de la Suceava (partea a II-a)*, în SCIV, XV, 1964, 2, p. 205 și urm.
5. LUCIAN GHÎȚESCU, *Ceramica ștampilată de la Roman și unele probleme în legătură cu purtătorii ei în Moldova*, în SCIV, 15, 1964, 3, p. 411 și urm.; M. D. MATEI și L. CHÎȚESCU, *Problèmes historiques concernant la forteresse du temps des Musat et l'établissement urbain de Roman*, în *Dacia*, N.S., X, 1966, p. 281 și urm.
6. SCIV, IV, 1953, 1—2, p. 382 și 388, fig. 49/4; SCIV, V, 1954, 1—2, p. 29, fig. 34; p. 312, fig. 47/8.
7. AL. ANDRONIC, *Contribuții arheologice la istoricul orașului Iași în perioada feudală*, în *Arheologia Moldovei*, I, p. 275, fig. 5.
8. *Ibidem*, fig. 4/1—3.
9. E. FISCHER, *Beitrag zur Münzerkunde des Fürstenthumes Moldau*, în *Jahrbuch des Bukoviner Landaes Museums*, 1901, p. 25, nr. 84, vezi și tabela; AL. ANDRO-

NIC, *Contribuții arheologice la istoricul orașului Iași în perioada feudală*, în *Arheologia Moldovei*, I, p. 275, fig. 3; EUG. NEAMȚU, *Tezaurul de monede anepigrafe de aramă de la Alexandru cel Bun descoperit la Iași*, în *Arheologia Moldovei*, II—III, 1964, p. 495, fig. 1.

10. M. D. MATEI, *Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava*, București, 1963, p. 81.
11. SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 881—882; *Materiale*, VI, p. 693—695; M. NICORESCU, *Date noi privitoare la cartierul meșteșugarilor din Suceava*, în SCIV, XIII, 1962, 1, p. 81 și urm.
12. AL. ANDRONIC, *Orașe moldovenești din secolul al XIV-lea în lumina celor mai vechi izvoare rusești*, în *Romanoslavica*, XI, București, 1965, p. 203 și urm.
13. *Ibidem*.
14. AL. ANDRONIC, *Date noi despre cultura materială medievală din Moldova*, în *Revista Muzeelor*, VI, 1969, 2, p. 111 și urm.
15. AL. ANDRONIC, EUG. NEAMȚU, *Curtea domnească din Iași în lumina recentelor descoperiri arheologice*, în „*Omagiu lui P. Constantinescu-Iași*”, București, 1965, p. 247 și urm.; AL. ANDRONIC, *La contribution des recherches archéologiques à l'histoire de la ville de Iassy*, în *Dacia*, N.S., IX, 1965, p. 463 și urm.; AL. ANDRONIC, EUG. NEAMȚU și M. DINU, *Săpăturile arheologice de la Curtea domnească din Iași*, în *Arheologia Moldovei*, V, 1967, p. 169 și urm.